

ÚTON-ÚTFÉLEN

Milan Oklopdžić: *Ca. Blues*, Prosveta kiadó, Belgrád, 1981.

Egyik napról a másikra lett nagyon népszerű Milan Oklopdžić (Mika Oklop) és *Ca. Blues* című könyve; Amerikáról szól a könyv, és a szerző Kerouacnak ajánlotta. A könyv megjelenése óta a szerző szinte megállás nélkül nyilatkozik, beszélnek róla; a könyvről is, ezt sem kell elhallgatni. Általában dicsérik, és azt is közölték, hogy a NIN tradicionális minden évben megrendezett regényfutamaiban másodiknak ért célba, jónevű kritikusok és irodalomértők támogatását élvezve. A szerző elég szabad szájú nyilatkozatai és válaszaik sok-sok langyos (képesmagazin-féle) kérdésre jól tartják a népszerűség lángját, annál is inkább, hiszen ezekben a nyilatkozatokban az égvilágon semmi sincs, amit valaki más, másként és máshol már meg nem fogalmazott volna azon „sárgasajtó” színvonalán; egy-két szigorúbb olvasó tartózkodóbb véleménye még jót is tesz a népszerűség „szervezett” szításának.

De mi van a könyvben? Erről kell mégiscsak kérdezni, akkor is, ha nem ártana egyszer az ilyen népszerűség jelenségének gyökereit is megbolygatni.

A könyvben minden benne van, amit ez ideig a bulvár-, a képes- a (szegénylősen) szeximagazinok közöltek Amerikáról, az amerikai életformáról. Kábítószer bőven, szex és alkohol, popzene és jazz, egy-egy tipikusan amerikai szekta, na és természetesen az egyetem, a színház, a film, kis- és nagy rendezők, meg aztán — ami nélkül egy ilyen regény nem múlhat el — egy amerikai körút, afféle kisebb méretű családban és eközben hódolat Kerouacnak, akinek a legnagyobb mulasztása, hogy nem élte meg a *Ca. Blues*-hős, Mika Amerikába való eljövetelét és Lawrence Ferlinghetti meg Peter Bogdanovich nagy szerencséje, hogy ők megélték. Ebből a felsorolásból is kiderül, hogy a *Ca. Blues*ban a közhely-Amerikából minden bőven akad. Például az első helyen említett kábítószerekből. Mika mindet megkóstolja, ugyanazt sohasem kétszer, mert ha kétszer szedne LSD-t, akkor nem maradna hely a regényben a hasisra, marihuanára és mindenféle egzotikus bogycokra. Mintha egy gyógyszer-tár rejtett polcát mutatná meg; lám, ez mind „arra való”, csak nem kell egyszerre fogyasztani. És a lányok. Azok a bizonyos amerikai lányok. Mindnek van valami baja, mindahány elhagyatott és persze a tönk szélén, pedig szépek, gazdagok, van fantáziájuk, autójuk, meg milyen mellük és fenekük. Ám valami nagyon hiányzik nekik, és ebbe a hiányba sorra betegednek. Persze, Mika hiányzik nekik, az ő utolérhetetlen szerzősága, világmegváltó képességei, „ősereje”. A sorra vett lányok Mika után pontosan tudják, hogy van ám paradicsom. Csak ahhoz Mika kell. Ezt bizonyosan szegény Allen Ginsberg is tudja; nagyon szomorú lehet, hogy Mika nem jutott elég közel hozzá, csak éppen egy feketebőr-kabátos-

motorkerékpárosalkoholoskábitószeresoceánparti szeánszon mondhatta úgy a verseit, hogy a közönség soraiban ott volt e bizonyos „öserő”. Arról sem kell ám megfélekedezni, hogy nem akárki ez a Mika, hanem afféle csúcstértelmiségi, aki belépett Amerikába és azon nyomban drámát meg színházat tanít az egyetemen, meg drámát ír, nem is egyet, elő is adják, nagy sikerrel, színházfolyóiratok szerkesztői, kritikusok és jőnevű drámaírók, például Sam Shepard jelenlétében, aki bizony nem állja ki, hogy ne dicsérné meg Mika mindent elsőprő tehetségét és ötletességét. Ennek folytán az sem lehet véletlen, hogy ezen Mika bármelyik amerikai városba érkezzen is, telefonszámok tömegével indulhat kalandjai után, mert ha megérkezik valahová, ott bizonyosan történni fog valami, éppen akkor szervezik az év legnagyobb estélyét, éppen akkor játszik a legjobb zenekar, éppen akkor érkezett a kábítószer-szállítmány. És ami a legfontosabb. Nemcsak ezt a barbár-intelligens öserőt hozta el ezen Mika az amerikaiaknak, hanem felfedezte számukra a dzsesszt is, mert azok a tunya amerikai rendezők, színészek, egyetemi tanárok ez ideig mit sem tudtak a bluesról, csak azt a csapnivaló popot kedvelték.

Hát ez van a regényben. Minden mesterkéltnél, üres és felszínes mind az ideig, amíg a *Ca. Blues* hőse be nem tette ide a lábát. Amikor betette, új fejezet kezdődött Amerika életében, a diákok megtanulták, mi az, hogy dráma és színház, az írók és rendezők, hogy hogyan kell színházat meg filmet csinálni, a lányok, hogy mi az a férfi, a kurvák, hogy miként kell azt csinálni... Mika nélkül romba dőlt volna Amerika.

A nagy felfedező és megmentő — persze egyes szám első személyben — két nagy fejezetben mondja el amerikai misszióját és élményeit, egy AM jelzésű első fejezetben és egy FM jelzésű másodikban. És a nyájas olvasóval azt is közli, persze a regény két helyén is, mert van némi írói ravaszkodás is Milan Oklopdžićban, az elején és egy kicsit túl a közepén, hogy a két jelzés a két hullámhossz, az elsőben lassúbb az élet, és nagy a tömörülés, a másodikban gyorsabb, kevesebben is vannak, azok már a kiválasztottak. És valóban két részből áll a regény. Az elsőben Mika behelyezkedik Amerikába, tanít az egyetemen, mérhetetlen mennyiségű ismeretséget köt nagyon jelentős és befolyásos amerikaiakkal, szép lányokkal, az egyiket akkor rúgja ki, de milyen természetes mozdulattal, amikor bejelent neki, hogy gyereket vár tőle, előadják (nagy sikerrel) a darabját, írt közben egy negyvenoldalas szerelmeslevelet is, amiről hamarosan kiderül, hogy nemcsak arra való, hogy egy életre meghódítsa számára a később teherbe esett (gazdag) lány szívét, hanem irodalomnak is páratlan, kicsoda forgatókönyv kérekedhetne belőle. A dzsesszre is ebben a fejezetben tanítja meg a rossz hallású amerikaiakat. A „rövidhullámú” második fejezet a regény „gyors” részlete: a nyári amerikai körút leírása. Mika mindent szépen elvégzett az egyetemen, hurrá, kezdődik a szünidő, és útra kel, úgy persze, ahogyan egyedül érdemes utazni, ragaszkodó és mindenre kész társakkal, akik sört, bort, pálinkát, kábító-

szert bőségesen elő tudnak varázsolni, mindenhol van ismerősük, akik, aligha kell még egyszer hangsúlyozni, csak Mikára várnak, Mika eljövételére. Ez a „gyors”, FM jelzésű második fejezet, persze, majdnem tragikusan ér véget, mert Mika útítársa — nem véletlen ám, hogy éppen az idő alatt, amíg Mika nem volt vele — túlzásba vitte a kábítószer. A kórházba ki más kísérné el, mint az egészséges „öserő”, aki végül (talán?) ki is menti barátját a kórház poklából... De ez már nem is olyan fontos. Az FM-fejezet hőse az országút, a nyár, az óceán, a hallucinációk és Mika újabb sikerei.

Persze, nem elég *csak* ennyit mondani erről a regényről. Meg kell említeni például azt is, hogy Milan Oklopdžić egy új műfajt talált ki, a *romanscen* nevű műfajt, amit talán úgy lehetne lefordítani, hogy *regényszín*, ahol a „szín” egyszerre utal a film- és a színpadi jelenetre. Mondja is egy helyen a regényben, a kiadó is megismétli a fedőlapra nyomtatott reklámszövegben, hogy a *Ca. Blues* filmkamerával írott és közönséges írógéppel felvételezett regény. Jó ötlet ez a „funkcióváltás”. Egyetlen körülményt azonban nem vesz figyelembe, hogy írógéppel mégsem lehet olyan éles képet készíteni, mint a kamerával, és kamerával sem lehet olyan pontosan írni, ahogyan az írógéppel lehet. Ezért aztán a *Ca. Blues* képei elmosódottak és unalmasak (például a kábítószer-hallucinációk vagy a szexszéanszok), mert elkoptatottak és közhelyszerűek, mondatai pedig felszínesek, egysíkúak, üresek, mert a példaképtől, Kerouactól „a spontán próza elemi szabályai” közül azt az alapvetőt nem tanulta meg, hogy a prózában van elrendezés, eljárás, módszer, kibontás, és vannak késleltető körülmények, ütemezés, az érdeklődésnek kell legyen magva, van szerkezet és elmeállapot... Sok minden van tehát, amit az elemi szabályok közül a prózaírónak tudnia kellene még akkor is, ha kamerával ír és írógéppel fényképez. Mert ha *ezt* és ennyit tudna, akkor a regény írója mégsem hihetné azt, hogy egy regényhez elég egy lassú és egy gyors fejezet rengeteg sok banalitással, giccsel és közhellyel. És az is eszébe juthatna az elemi szabályok ismeretében, hogy Kerouac után Kerouac-utánzatot írni mégsem lehet a szabályokat nagyon is jól tudó és ezenkívül mindazt, amit Milan Oklopdžić „csak úgy” közöl mélyen megélt, máig ható Kerouac megcsúfolása árán.

És körülbelül azt is tudnia kellene Milan Oklopdžićnak, amit Danilo Kiš például nagyon jól tud és közöl is a Borisz Davidovicsban, hogy „az íráshoz nem elég, ha valakinek csak tökei vannak”. Más is kell hozzá. Azon Jean-Louis Lebris de Kerouac leírta „elemi szabályok” ismerete például.

Hogy honnan mégis a népszerűség? A jönevű irodalomkritikusok támogatása?

Miért kellene erre válaszolni?

BÁNYAI János